

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Valtion koulukodit kiittävät mahdollisuudesta lausua tuen uudistukseen. Kolmiportaisessa mallissa on ollut paljon hyvää. Malli on ollut selkeä ja havainnollistava. Haasteena on ollut tuen toteutuminen eri kunnissa ja opetuksen järjestäjillä eri tavoin. Valtion koulukotiin sijoitetulla lapsella on takanaan useita eri lastensuojeluyksiköitä ja tätä myöden asuinkuntia. Oppilaiden koulupolulla konkretisoituu tuen pirstaleisuus ja eri tavat järjestää oppimisen tukea. Valtion koulukodin näkökulmasta monen oppilaan tuki on jäänyt osittain toteutumatta nykyisen lainsäädännön mukaisesti. Kolmiportaisuus on kuitenkin tukenut oppilaan yksilöllistä tukea. Epäselväksi jää miten tehostettu tuki on saavuttanut oppilaan päätöksen ja lain mukaisesti.

Tulee varmistaa, että opetuksen järjestäjän resurssit, rahoitus ja henkilöstön saatavuus mahdollistavat tuen järjestämisen sääntelyssä edellytetyllä tavalla. Henkilöstön osaamisen vahvistamisesta on huolehdittava ja etenkin erityisopettajien koulutusmääriä on lisättävä. Erityispedagogiikan sisältöjä on lisättävä kaikkeen opettajankoulutukseen. Tiedonsiirto tulisi määritellä tarkemmin monialaisten toimijoiden välillä, jotta opetuksen järjestäminen ja tuen kohdentaminen olisi oikea-aikaista. Yhteistyötä sivistys- ja sosiaalitoimen välillä on vahvistettava, jotta oppilaan tiedot siirtyvät lapsen mukana, mikäli lapsi siirtyy sijoituksen myötä toiselle paikkakunnalle vrt. sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen.

Valtion koulukodit ovat huolissaan niiden yli 17-vuotiaiden oppilaiden osalta, jotka eivät tuesta huolimatta saavuta perusopetuksen päättötodistusta. Mahdollisuus jatkaa lasten perusopetuksessa on tarkoituksenmukainen, mutta tältä osin tulee myös rahoitus taata. Tämä tulee huomioida niin valtion oppilaitosten kuin kuntien osalta. Valtion koulukodin näkökulmasta tämä oppilasjoukko on kasvamassa ja se on täysin unohtettu oppivelvollisuuslakia säädettäessä. Aikuisten perusopetukseen siirtäminen ei ole aina tarkoituksenmukaista oppilaan tilanteen kannalta.

Perusopetuslain 18 §:n muutosten sekä esityksen 20 h §:n osalta Valtion koulukodin näkökulma on, etteivät esitetyt korvaavat toimenpiteet esimerkiksi nykyisiin mahdollisuuksiin lyhentää oppilaan koulupäivää määrääjäksi ole kaikille oppijoille riittäviä. Uudistuksessa painopiste muuttuu perusopetuksen päättötodistuksen saamisesta siihen, että kaikilla perusopetuksen päättävillä tulisi olla samat tiedot ja taidot. Paljon poissaolevilla tai rikkonaisella koulunkäyntitaustalla tulleilla oppilailla vuosiluokkiin sitomaton opetus, erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa, on mahdollistanut joustavat yksilölliset ratkaisut päättötodistuksen saamiseksi. Myös mahdollisuus suunnitelmallisesti lyhentää koulupäivää määrääjäksi on mahdollistanut Valtion koulukodin koulun oppilaiden tarvitsemat yksilölliset ratkaisut etenkin, kun kyseessä on ollut vakavasti traumatisoituneen tai huumeita käyttävän lapsen oppimisen tukeminen ja turvaaminen.

Koulunkäynninohjaajien asemaa kouluissa tulisi vahvistaa määrittelemällä heitä koskevat pätevyysvaatimukset ja työnkuva asetuksessa opetustoimen henkilöstöstä (986/1998).

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

Lakiin on kirjattava selkeästi opetuksen järjestäjän velvollisuus oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteuttamiseen. Lakiin on myös kirjattava eritellysti oppilaan oikeudet eritasoisiin tukimuotoihin peruskoulun sekä esiopetuksen osalta.

Valtion koulukodin koulun oppilaat ovat pääosin saaneet erityistä tukea, joka on hyvin yksilöllistä ja monialaista. Valtion koulukodin kontekstista katsottuna on erinomaista, että esityksessä säädetään ryhmäkoosta ja opetusryhmien muodostamisesta. Valtion koulukodit toivovat tarkempaa ryhmäkoon määrittelyä, kun kysymyksessä on erityisen vaativat oppilaat, jotka tarvitsevat monialaista tukea koulukotikontekstissa. Samassa ryhmässä voi olla 6. luokkalainen, perusopetuksen 7.-9.luokan oppilas ja TUVA -opiskelija. Määrittely tukee tämän hetken opetuksen järjestämisen tapaa. Valtion koulukodin koulun ka. oppilasryhmän koko on 4-5 oppilasta. Tämän suurempia ryhmät eivät voi olla. Valtion koulukodit toivovat tämän määrittelyä myös lainsäädännössä ja huomioitavan rahoituksessa. Valtion koulukodin oppilailla on taustallaan käytöshäiriöitä, pitkäaikaisia psyykkisiä ja traumaperäisiä haasteita, rikos- ja huumetaustaa. Ryhmäkoon asettaminen ja tämän huomioiminen resurssoinnissa, osoittaa haasteiden tunnistamista sekä edesauttaa kouluun kiinnittymistä laitososuhteisessa. Onnettomuustutkimuskeskus on tuottanut raportin, jossa tunnistetaan pienen ryhmän vakava ongelma, kun lapsi käyttää huumeita. Myös näillä lapsilla oikeus koulunkäyntiin. Vaikka määrällisesti näitä lapsia on vähemmän, tuen tarve on mittava ja siihen tarvitaan laaja ammattilaisten ja läheisten verkosto, joka on huomioitava rahoituksessa.

Sosiaali – ja terveysministeriö on uudistamassa lastensuojelulakia, huomioiden vakavasti rikoksilla oireilevien, rikoksia tekevien ja päihteitä käyttävien lasten tilanne. Tämä uudistustarve kertoo myös muuttuneesta Valtion koulukodissa tehtävästä perustyöstä opetuksen järjestämiseksi, joka tulee turvata tuen lainsäädäntöä uudistettaessa ryhmäkoon ja kohdennettavan rahoituksen osalta Valtion koulukodeille. Lisäksi Valtion koulukodin koululla tulee olla jatkossa oikeus laskuttaa kuntaa tai hyvinvointialuetta opiskelijan koulupäivästä, joka opiskelee tutkintoon valmentavassa koulutuksessa, TUVA. Mikäli tätä ei katsota tarpeellisenä, tulee opetuksen järjestämisestä koituvat kulut korvata

kiinteänä osana Valtion koulukodin koulun rahoitusta, jolloin palvelu on sijoittavalle taholle maksutonta.

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Ennakoivat tukitoimet tulee olla saavutettavia ja toteutua rakenteissa. Opetushenkilöiden tulee sitoutua toteuttamaan näitä tukitoimia arjessa. Toteutettuja ennakoivia tukitoimia tulee kyetä arvioimaan ja tehostamaan tarpeen mukaan.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Oppilaskohtaisten tukitoimien kirjaaminen ylös tulee olla velvoittavaa sekä arvioitavaa toimintaa, jotta se ei jää vain opettajan arvioinnin varaan. Päätöksiin on kirjattava määräys saadun tuen määrästä, toteutuksesta ja seurannasta. Opiskeluhuollon palvelujen tulee tukea ennakoivia tukitoimia.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa riittävän perusteellisesti koulukodissa tai alaikäisenä vankilassa olevien oppilaiden opetukseen. On tunnistettava, että näiden oppilaiden ja opiskelijoiden oppiminen on haastavaa ja opetuksen järjestäminen vaatii erityisiä toimenpiteitä.

Valtion koulukodit eivät näe tuen uudistamisen myötä hallinnollisen työn kevenevän. Opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta ei ole nykyainsäädännössä tehty päätöksiä samalla tavalla. Perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteiden ja sisältöjen rajaaminen opetuksen erityisten painoalueiden kautta sekä vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun järjestäminen on nykyainsäädännössä palvelut oppilaan oikea-aikaisempaa tukea ja ollut hallintomuodoltaan kevyempi. Tuen uudistaminen ei myöskään tällaisenaan takaa oppimisen tuen rakennetta oppilaille, jotka ovat yli 17- vuotiaita, joilla ei ole perusopetuksen päättötodistusta.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

Lakiluonnoksessa ei ole otettu kantaa riittävän perusteellisesti koulukodissa tai alaikäisenä vankilassa olevien oppilaiden opetukseen. On tunnistettava, että näiden oppilaiden ja opiskelijoiden oppiminen on haastavaa ja opetuksen järjestäminen vaatii erityisiä toimenpiteitä sekä seurantaa sivistyksellisten oikeuksien turvaamiseksi.

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Valtion koulukodit esittävät, että ennakoivat ja oppilaskohtaiset tukitoimet tulee avata selkeämmin säädöspohjaan.

Valtion koulukodit ovat olleet aktiivisesti mukana VIP -verkostossa vuosina 2018 – 2023. Keskeisinä toimijoina olivat Valtion koulukodin lisäksi muut vaativan monialaisen tuen toimijat: Elmeri-koulut, sairaalaopetus ja Valteri -koulu. Vaativan konsultaation kehittämistyössä on esitetty, että Valtion

koulukodit saavat luvan konsultaatioon. Tämän hetken todellisuus vaatii asiantuntijoiden tukea lasten ja nuorten rikosten sekä huumeiden käytön ennaltaehkäisemiseksi. Valtion koulukodilla on kokemusta ja osaamista tähän. Kouluun kiinnittyminen on kaikkien oikeus. Konsultaatio voi olla kuntien tuki opetuksen ja hoidon järjestämisessä, kun oppilaan elämäntilanne sitä vaatii. Tämä aika vaatii monialaista yhteistyötä ja palveluita. Valtion koulukodit haluavat olla konsultaation kautta tukemassa tätä.

Lain uudistuksessa tulisi kirjata lupa konsultaatioon Valtion koulukodeille. Lakiin tulisi kirjata oikeus konsultaation, sen koordinointiin ja kansallisen oppimisen ja kouluun kiinnittymisen tuen vahvistamista jatkossakin perustuen verkostossa syntyvään systeemiseen osaamiseen tuen järjestämiseksi kansallisesti. Lain tulisi myös selventää valtakunnallisia konsultaatiopalveluja, niiden tarjontaa ja palvelumuotoja. Tämä toki edellyttää tarkempaa määrittelyä sekä kohdennettua rahoitusta, jotta konsultaation tuottaminen ei vähennä tämän hetken opetuksen järjestämisen resursseja.

Valtion koulukodilla on ainutlaatuinen osaaminen opetuksen, hoidon ja kasvatuksen järjestämiseksi. Koulu koskettaa kaikkia alle 18 –vuotiaita. Oppimisen tuen uudistuksen tavoitteena on ennalta ehkäistä ja vahvistaa tukitoimia. Valtion koulukodin palvelu perustuu sotesi -yhteistyöhön ja toimivat käytänteet voivat tukea hyvinvointialueita ja kuntia yhteistyössä oppilaan hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lain tulisi huomioida myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten opetuksen toteutuminen mm. alaikäisten vankien osalta. Valtion koulukodin koulu voisi olla hyvä tuki alaikäisten vankien sivistyksellisten oikeuksien turvaamisessa ja toteutumisen tukemisessa monin eri tavoin.

Valtion koulukodit ehdottavat koulukotikorotuksen tarkistamista, koska oppilaiden tilanteet ovat entistä haastavampia ja tuen tarve on merkittävästi muuttunut. Vrt. luonnoksen §38 erikoissairaanhoidossa olevan, konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan, koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus. Lisäksi tulee huomioida, että Valtion koulukodit ovat merkittävä sivistyksellisten oikeuksien turvaaja kolmen opetuksen järjestämisluvan turvin (suomen- ja ruotsinkielinen perusopetus sekä tutkintoon valmentava koulutus). Rahoituksen tulee olla selkeä niiden lasten osalta, joiden kotikunta tai hyvinvointialue ei järjestä opetusta tai tuota sijoituksen palveluita lapsen ollessa Valtion koulukodin asiakkaana. Valtion koulukodin oppilaan ja opiskelijan koulunkäynti tulisi olla sijoittaville tahoille maksutonta, koska kyseessä on viimesijainen lapsen sijoituspaikka.

Lisäksi tulee huomioida Valtion koulukodin rooli viimesijaisena sijaishuollon palveluntuottajana, jonka oppimisen tuen palvelujen kehittämisessä on huomioitava myös tämän hetken kehittämistyö psykiatrisen erikoissairaanhoidon palvelujen sekä alaikäisen päihdehoidon tuottamisen osalta. Samalla tulee arvioida alaikäisten vankien ja rikoksista epäiltyjen sijoittamiseen sekä sivistyksellisten oikeuksien turvaamiseen liittyvät haasteet yhdessä rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Perustyon

ollessa haastavaa ja monialaista, tulee rahoituksen olla riittävä ja kestävä huomioiden oppivelvollisuus. Valtion koulukodin erityisen huolenpidon jakso on määräaikainen. Vuodessa oppilaita ja opiskelijoita erityisen huolenpidon osastoilla sekä vaativan hoidon osastoilla on n. 280 ja paikkoja on n. 95.

Lisäksi tulee huomioida sitouttavan kouluyhteistyön merkityksellisyys osana tuen muutosta. Erityisesti määritellen prosessi ja resurssi kouluikäisten lasten osalta.

Korpela-Liimatainen Tiina
Valtion koulukodit - Johtava rehtori